

Ю. В. Тимчишин

Бюджетна безпека регіонів України в умовах децентралізації державного управління

Розкрито значення бюджетної безпеки регіонів як складової їхньої фінансової самодостатності в умовах децентралізації державного управління. Визначено зміст дефініції «бюджетна безпека регіону» з позицій збалансованості місцевих бюджетів за доходами й видатками, оцінювання ризиків і загроз, достатності фінансового забезпечення для виконання органами місцевого самоврядування покладених на них функцій та повноважень. Запропоновано авторський підхід до рейтингування регіонів України на основі ключових показників, які дозволяють визначити рівень бюджетної безпеки територіальних утворень. До основних методологічних засад рейтингування регіонів віднесено: вибір та оцінювання абсолютних показників, аналіз відносних коефіцієнтів, вибір інтегральних показників і формування рейтингових оцінок. Результати аналізу бюджетної безпеки регіонів засвідчили суттєві диспропорції у формуванні місцевих бюджетів щодо надходжень й офіційних трансфертів з держбюджету та їх суттєву бюджетну диференціацію. Наголошено на нерівномірності у розмірах трансфертів у загальних доходах місцевих бюджетів й суттєвій залежності територіальних громад від державного фінансування. Здійснено групування регіонів України за рівнем бюджетної безпеки з виокремленням критично низького, низького, достатнього й високого рівнів.

Ключові слова: бюджетна безпека регіону, децентралізація, рейтингування, рівень безпеки, місцеві бюджети.

Постановка проблеми. Проведення адміністративно-територіальної реформи спрямоване на утворення локальних одиниць, які функціонують на засадах самоврядування та з метою забезпечення конкурентоспроможності, фінансової самодостатності й сталого економічного розвитку територій. Формування фінансового потенціалу регіонів на основі досягнутого рівня бюджетної безпеки є підґрунтям забезпечення не лише бюджетної децентралізації країни, але й економічної складової національної безпеки. Бюджетна безпека регіонів залишається вагомим елементом формування їхніх тактики й стратегії на основі акумулювання власних фінансових ресурсів і реалізації трансфертної політики вирівнювання у разі їх недостатності для забезпечення подальшого розвитку. А отже, умови сьогодення вимагають новітніх методологічних підходів до удосконалення інструментарію оцінювання бюджетної безпеки регіонів в умовах децентралізації державного управління.

Аналіз останніх досліджень. Організаційно-економічні засади, інструменти та механізми бюджетного забезпечення розвитку регіонів та їхньої фінансової безпеки слугували предметом наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема таких як: Г. В. Возняк, О. В. Гладкова, Н. Г. Глазкова, А. А. Ковшаров, С. С. Копасова, В. С. Кравців, Н. П. Пазднікова, Е. А. Приходько, І. З. Сторонянська, М. М. Ставнича, І. М. Саннікова, Т. І. Свиarenко, Т. В. Ускова та ін. Їхні дослідження достатньо мірою розкривають особливості формування місцевих бюджетів і бюджетне забезпечення розвитку регіонів в умовах фінансової децентралізації. Проте залишаються недостатньо висвітленими питання, пов'язані із формуванням організаційно-економічних засад бюджетної безпеки регіонів і визначенням її рівня.

Метою статті є обґрунтування методичного інструментарію щодо оцінювання бюджетної безпеки регіонів України із застосуванням методу рейтингування в умовах децентралізації державного управління.

Основні результати дослідження. Сучасні умови функціонування господарського комплексу держави обумовлюють необхідність розроблення системи заходів із проведення адміністративно-територіальної реформи в Україні. Враховуючи, що в регіонах України спостерігаються численні між-територіальні, функціональні та цільові диспропорції, децентралізація державної влади має значною мірою стосуватись і сфери фінансових відносин, що проявляються під час мобілізації фінансових ресурсів та їх перерозподілу органами влади різних рівнів через ефективну бюджетну політику, сформовану на безпекоорієнтованих засадах. Реформування на основі бюджетно-податкової децентралізації стало вагомим підґрунтям для нарощування фінансової спроможності та достатності фінансового забезпечення територіальних громад і органів місцевого самоврядування, забезпечило суттєві фінансові надходження до місцевих бюджетів і змінило з січня 2015 р. їхню структуру. Сучасний розвиток регіонів необхідно оцінювати в контексті визначення рівня безпеки регіональної суспільної системи та її потенційних можливостей для відтворення й забезпечення сталого економічного розвитку територій, що неможливо досягнути без відповідного фінансового потенціалу. Це актуалізує необхідність розроблення основних положень бюджетної безпеки регіонів України з позицій її дуального характеру: як складової фінансової безпеки територіальних одиниць, так і держави загалом. Враховуючи відсутність єдиних наукових і методологічних засад формування бюджетної безпеки регіонів, вважаємо за необхідне представити наявний науковий доробок у цій сфері досліджень.

Зокрема, Г. В. Возняк здійснила оцінювання бюджетного забезпечення розвитку регіонів України та відзначила, що реалізація ними бюджетної політики відбувається в частині збереження: галопуючої трансфертної залежності від «центру»; низького рівня доходів на реалізацію власних повноважень; негативної динаміки капітальних видатків; надмірних видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення тощо, і це все на фоні значної міжрегіональної диференціації. Автор констатує потенційні фінансові можливості одних регіонів і фінансовий «голод» інших [1, с. 47]. Така позиція науковця має прикладну цінність, оскільки акцентує на існуючих диспропорціях у розвитку та загрозах й небезпеках у здійсненні регіональної бюджетної політики.

На думку М. М. Ставничої, під бюджетною безпекою регіону слід розуміти здатність органів державної влади та місцевого самоврядування забезпечувати фінансування через бюджети всіх рівнів закріпленого за ними повного комплексу повноважень щодо виконання гарантованих Конституцією держави прав громадян у довгостроковій перспективі в умовах дестабілізуючого впливу різноманітних чинників (загроз) [2, с. 388]. Оцінювання бюджетної безпеки науковець пропонує здійснювати з позицій станів зведених бюджетів, бюджетного забезпечення й міжбюджетних відносин. Такий становий підхід є правомірним, достатньо аргументованим і враховує ієрархічність у формуванні та розподілі фінансових ресурсів бюджетів.

І. Н. Саннікова, Є. А. Приходько бюджетну безпеку розглядають з позицій збалансованості бюджету й ефективності використання бюджетних коштів. На думку авторів, найбільш дієвим є коефіцієнтний підхід до оцінювання бюджетної безпеки регіонів, використовуючи такі коефіцієнти: бюджетної автономії, рівня дефіциту, рівня податкових надходжень, бюджетного покриття й бюджетної забезпеченості [3, с. 51].

Т. В. Ускова, С. С. Копасова під бюджетною безпекою регіонів розуміють здатність органів державної влади й місцевого самоуправління забезпечувати фінансування через бюджети усіх рівнів через закріплений за ними повний

комплекс повноважень [4, с. 26]. Такий підхід акцентує на фінансовій спроможності регіонів як основі їхньої безпеки.

О. В. Гладкова та Т. І. Свиначенко відзначають вагомість бюджетної складової у забезпеченні фінансової безпеки регіонів і трактують цю дефініцію як фінансову самостійність (автономію) регіону, яка забезпечує місцевим органам влади самостійність у формуванні достатніх за обсягами бюджетних ресурсів і розпорядженні ними для виконання своїх функцій [5, с. 176].

Згідно з дослідженнями Н. П. Пазднікової, А. А. Ковшарова та Н. Г. Глазкова, бюджетна безпека відображає стан фінансової системи території та готовність до необхідного розміру фінансового забезпечення економічних потреб суспільства, достатніх для підтримання потрібного рівня безпеки території [6, с. 156].

Отже, існуючі підходи учених до поняття «бюджетна безпека регіонів» дозволяють виокремити низку засадничих основ, а саме:

по-перше, з позицій збалансованості місцевих бюджетів за доходами й видатками;

по-друге, на основі оцінювання ризиків і загроз;

по-третє, щодо достатності фінансового забезпечення для виконання органами місцевого самоврядування покладених на них функцій та повноважень.

Узагальнюючи існуючі підходи, вважаємо, що бюджетна безпека регіону – це стан, за якого забезпечується збалансованість місцевих бюджетів за доходами та видатками в поточному й стратегічному вимірах, який дозволяє повністю виконувати органам місцевого самоврядування покладені на них функції та повноваження, нейтралізувати існуючі ризики, загрози й небезпеки.

Для оцінювання рівня бюджетної безпеки регіонів використовується низка методичних підходів: коефіцієнтний та кореляційно-регресійний аналіз, індексні та інтегральні методи тощо. Найбільш часто використовуваними є підходи, які базуються на системі показників-індикаторів оцінювання бюджетного потенціалу території.

На думку учених, рівень безпеки місцевих бюджетів доцільно визначати на основі коефіцієнтів автономності доходів, бюджетної забезпеченості населення, результативності бюджету, збалансованості бюджету, виконання бюджету за доходами, виконання бюджету за витратами, балансування, боргової залежності бюджету та ін., враховуючи вагові коефіцієнти [6, с. 158].

На нашу думку, інструментарій оцінювання рівня бюджетної безпеки регіону ґрунтується на таких методологічних засадах: вибір та оцінювання абсолютних показників, аналіз відносних коефіцієнтів, вибір інтегральних показників і формування рейтингових оцінок.

Пропонуємо підхід, згідно з яким бюджетна безпека як складова фінансової безпеки регіонів оцінюється на основі рейтингування. Основними показниками та коефіцієнтами оцінювання визначено такі: відношення сальдо бюджету регіону до ВРП; доходи бюджету регіону на особу населення; бюджетні видатки на особу населення; співвідношення суми отриманих трансфертів і суми бюджетних видатків регіону; співвідношення податкових і неподаткових надходжень до місцевого бюджету; частка податкових надходжень у загальному бюджеті регіону; частка офіційних трансфертів у загальних доходах місцевих бюджетів; відношення трансфертів з держбюджету до ВРП.

Запропонований методичний інструментарій дозволяє ґрунтовно проаналізувати та оцінити бюджетний потенціал регіонів з позицій доходів і видатків, а також визначити рівень бюджетної безпеки на основі порівнянних показників і коефіцієнтів, які наведені у табл. 1.

Таблиця 1

Рейтингування регіонів України за рівнем бюджетної безпеки за 2015-2017 рр.

№ п / п	Область (регіон)	Роки	Відношення сальдо бюджету регіону до ВРП, %		Доходи бюджету регіону на особу		Бюджетні видатки на особу		Співвідношення суми отриманих трансфертів і суми бюджетних видатків регіону		Співвідношення податкових і неподаткових надходжень до місцевого бюджету		Частина податкових надходжень у загальному бюджеті регіону		Частина офіційних трансфертів у загальних доходах місцевих бюджетів		Відношення трансфертів з держбюджету до ВРП, %		Сума балів
			Оцінка в балах	%	Грн	Оцінка в балах	Грн	Оцінка в балах	Грн	Кое-фіцієнт	Оцінка в балах	Кое-фіцієнт	Оцінка в балах	%	Оцінка в балах	%	Оцінка в балах	%	
1	Вінницька	2015	0,29	4	6997	11	6829	12	0,68	12	5,1	9	27,2	10	66,4	10	17,0	10	78
		2016	0,62	15	8928	13	8559	10	0,63	13	5,6	6	33,0	10	60,5	12	14,5	13	92
		2017	0,54	17	12963	19	12524	19	0,62	12	5,1	1	32,9	10	60,1	13	16,7	12	103
2	Волинська	2015	0,84	22	7618	21	7338	22	0,75	6	3,3	2	21,0	3	72,2	6	23,7	4	86
		2016	0,22	4	9133	17	9023	21	0,68	6	4,8	2	26,4	5	67,5	5	20,3	5	65
		2017	0,92	22	13092	21	12581	20	0,68	6	6,6	7	29,7	6	65,3	6	24,9	5	93
3	Дніпропетровська	2015	0,60	16	8049	24	7366	24	0,55	24	9,0	25	44,9	24	49,9	24	7,5	24	185
		2016	0,14	1	9976	22	9513	23	0,47	24	9,2	25	49,7	24	44,7	24	6,8	24	167
		2017	0,12	8	13441	22	12808	21	0,49	23	11,3	25	49,1	24	46,4	23	8,2	24	170
4	Донецька	2015	2,34	24	3861	2	3180	2	0,70	10	7,2	23	37,1	21	57,2	20	7,9	23	125
		2016	1,34	25	4218	2	3698	2	0,58	18	7,1	16	42,4	19	51,3	19	8,0	22	123
		2017	0,41	14	6085	2	5812	2	0,56	18	7,8	13	40,8	19	53,7	19	10,1	21	108
5	Житомирська	2015	0,35	9	7109	16	6966	16	0,70	9	5,3	11	25,8	9	69,0	7	20,7	6	83
		2016	0,18	2	8993	15	8849	17	0,65	8	6,4	10	30,8	8	64,2	7	18,7	7	74
		2017	0,54	16	12603	13	12244	11	0,65	8	8,0	15	31,9	8	63,6	8	20,7	8	87
6	Закарпатська	2015	-0,21	1	6695	4	6710	10	0,75	5	5,6	16	20,3	2	75,4	1	26,4	2	41
		2016	0,20	3	8039	3	7928	4	0,70	4	7,1	17	26,2	4	69,3	4	24,2	3	42
		2017	1,09	24	11131	4	10681	3	0,70	5	8,1	17	28,5	5	67,1	5	29,0	3	66
7	Запорізька	2015	0,65	18	7193	18	6721	11	0,60	22	7,3	24	38,4	23	55,9	22	10,8	19	157
		2016	0,81	20	9532	21	8848	16	0,52	21	8,4	23	46,1	23	48,1	22	9,0	20	166
		2017	0,05	6	12803	18	12485	17	0,52	21	8,4	21	43,4	21	51,2	21	10,9	19	144
8	Івано-Франківська	2015	0,13	2	7078	13	6995	17	0,75	4	5,3	12	21,4	22	73,7	4	19,2	9	83
		2016	0,28	5	8908	12	8758	15	0,71	3	7,4	21	25,7	2	70,3	2	18,9	6	66
		2017	0,57	18	12314	10	11994	9	0,72	3	7,7	12	26,0	3	70,2	2	23,2	6	63

Продовження табл. 1

№ п / п	Область (регіон)	Роки	Відношення салдо бюджету регіону до ВРП, %		Доходи бюджету регіону на особу		Бюджетні видатки на особу		Співвідношення суми отриманих трансфертів і суми бюджетних видатків регіону		Співвідношення податкових і неподаткових надходжень до місцевого бюджету		Частка податкових надходжень у загальному бюджеті регіону		Частка офіційних трансфертів у загальних доходах місцевих бюджетів		Відношення трансфертів з держбюджету до ВРП, %		Сума балів
			%	Оцінка в балах	Грн	Оцінка в балах	Грн	Оцінка в балах	Грн	Оцінка в балах	Кое-фіцієнт	Оцінка в балах	Кое-фіцієнт	Оцінка в балах	%	Оцінка в балах	%	Оцінка в балах	
9	Київська	2015	0,57	15	7871	23	7358	23	0,59	23	5,6	17	37,7	6	54,9	23	9,4	21	151
		2016	0,87	21	10073	23	9239	22	0,51	23	5,9	8	44,7	22	47,1	23	7,9	23	165
		2017	1,10	25	15035	24	13794	23	0,51	22	8,3	19	46,7	22	47,2	22	9,6	22	179
10	Кіровоградська	2015	0,18	3	7179	17	7081	19	0,67	17	6,5	21	29,5	14	65,6	12	16,1	14	117
		2016	0,61	14	9054	16	8702	13	0,62	14	8,6	24	36,0	15	59,5	15	13,6	15	126
		2017	0,39	13	12556	11	12252	12	0,61	15	10,1	24	36,6	16	59,6	14	15,7	15	120
11	Луганська	2015	3,94	25	2445	1	2018	1	0,73	7	4,1	6	31,9	17	60,1	17	10,4	20	94
		2016	0,67	17	2881	1	2756	1	0,64	10	7,3	20	34,3	13	61,0	11	16,2	10	83
		2017	-2,96	1	3659	1	3971	1	0,56	17	6,2	5	33,8	12	60,6	12	15,5	16	65
12	Львівська	2015	0,42	11	7272	19	7040	8	0,67	16	6,3	20	28,9	13	65,2	14	16,5	13	114
		2016	0,45	10	9213	18	8908	18	0,59	17	7,9	22	37,1	16	57,4	16	14,1	14	131
		2017	0,58	20	12663	15	12189	10	0,61	14	9,0	22	36,4	15	58,5	16	16,4	14	126
13	Миколаївська	2015	0,62	17	6942	10	6631	18	0,67	15	5,7	18	30,7	16	63,6	16	14,5	16	126
		2016	0,58	12	8576	7	8197	7	0,59	16	6,9	15	38,0	17	56,3	17	11,6	17	108
		2017	0,27	11	11606	7	11308	6	0,58	16	8,4	20	38,7	17	56,5	17	13,0	17	111
14	Одеська	2015	0,55	14	6888	9	6579	7	0,61	20	5,2	10	34,5	18	58,0	18	12,8	17	113
		2016	0,72	18	8694	8	8238	8	0,51	22	6,8	13	44,1	21	48,2	21	10,0	18	129
		2017	-0,28	2	12242	9	12260	13	0,45	24	8,3	18	47,9	23	45,2	24	11,0	18	131
15	Полтавська	2015	0,45	12	7645	22	7159	20	0,60	21	5,7	19	36,5	19	56,5	21	9,0	22	156
		2016	0,45	9	10216	24	9688	24	0,56	19	6,6	12	40,6	18	52,8	18	8,1	21	145
		2017	-0,03	5	14168	23	13975	24	0,54	19	6,5	6	39,7	18	53,7	18	9,3	23	136
16	Рівненська	2015	0,35	8	7387	20	7228	21	0,76	3	5,0	8	21,1	4	74,3	3	22,2	5	72
		2016	0,62	16	8986	14	8704	14	0,72	2	7,1	18	25,9	3	70,1	3	20,8	4	74
		2017	0,98	23	12787	17	12291	14	0,72	2	7,0	10	27,0	4	68,9	4	26,0	4	78
17	Сумська	2015	0,23	5	7000	12	6854	13	0,67	14	5,3	13	28,8	12	65,4	13	16,9	12	94
		2016	0,75	19	9317	20	8929	19	0,64	9	6,8	14	33,3	11	61,4	10	15,3	11	113
		2017	0,36	12	12636	14	12347	16	0,61	13	8,1	16	35,9	14	59,4	15	17,9	11	111

**Бюджетна безпека регіонів України в умовах
децентралізації державного управління**

Продовження табл. 1

№ п/п	Область (регіон)	Роки	Відношення сальдо бюджету регіону до ВРП, %		Доходи бюджету регіону на особу		Бюджетні видатки на особу		Співвідношення суми отриманих трансфертів і суми бюджетних видатків регіону		Співвідношення податкових і неподаткових надходжень до місцевого бюджету		Частка податкових надходжень у загальному бюджеті регіону		Частка офіційних трансфертів у загальних доходах місцевих бюджетів		Відношення трансфертів з держбюджету до ВРП, %		Сума балів
			%	Оцінка в балах	Грн	Оцінка в балах	Грн	Оцінка в балах	Кое-фіцієнт	Оцінка в балах	Кое-фіцієнт	Оцінка в балах	%	Оцінка в балах	%	Оцінка в балах	%	Оцінка в балах	
18	Тернопільська	2015	0,70	19	6755	6	6562	6	0,76	2	4,0	3	20,2	1	74,3	2	24,8	3	42
		2016	0,29	6	8771	10	8656	11	0,73	1	5,8	7	23,0	1	72,5	1	25,4	2	39
		2017	0,72	21	11926	8	11600	8	0,73	1	7,4	11	25,0	2	71,3	1	29,0	2	54
19	Харківська	2015	0,80	20	6756	7	6319	3	0,61	19	6,6	22	36,5	20	57,3	19	11,0	18	128
		2016	0,38	7	8428	6	8116	6	0,53	20	7,2	19	42,8	20	50,7	20	9,3	19	117
		2017	-0,11	4	11536	6	11501	7	0,52	20	9,5	23	43,4	20	51,6	20	10,4	20	120
20	Херсонська	2015	0,50	13	6573	3	6407	4	0,69	11	4,1	7	25,6	8	67,6	9	20,4	7	62
		2016	0,59	13	8061	4	7815	3	0,63	12	5,3	3	32,1	9	61,5	9	16,3	9	62
		2017	0,58	19	11057	3	10748	4	0,63	10	5,6	3	32,3	9	61,4	10	18,5	10	68
21	Хмельницька	2015	0,38	10	7107	14	6960	15	0,70	8	4,0	4	24,9	7	68,3	8	19,6	8	74
		2016	0,47	11	8906	11	8681	12	0,65	7	5,4	4	30,1	7	63,8	8	17,9	8	68
		2017	0,44	15	12580	12	12305	15	0,65	7	6,2	4	30,8	7	64,0	7	21,2	7	74
22	Черкаська	2015	0,34	7	7109	15	6939	14	0,66	18	5,4	14	29,9	15	64,1	15	14,8	15	113
		2016	0,41	8	9250	19	9000	20	0,61	15	6,5	11	34,7	14	59,6	14	13,5	16	117
		2017	0,22	10	13032	20	12816	22	0,62	11	7,9	14	34,7	13	60,6	11	16,4	13	114
23	Чернівецька	2015	1,16	23	6702	5	6461	5	0,76	1	4,0	5	21,3	5	72,8	5	29,5	1	50
		2016	1,25	24	8381	5	8075	5	0,69	5	4,7	1	26,8	6	66,8	6	27,5	1	53
		2017	0,07	7	11263	5	11222	5	0,70	4	5,2	2	25,0	1	69,5	3	33,5	1	28
24	Чернігівська	2015	0,26	6	6815	8	6707	9	0,67	13	5,4	15	28,3	11	66,2	11	16,9	11	84
		2016	0,89	22	8741	9	8349	9	0,63	11	5,5	5	33,7	12	60,0	13	14,8	12	93
		2017	0,19	9	12677	16	12511	18	0,63	9	6,9	9	33,3	11	61,7	9	18,6	9	90
25	м. Київ	2015	0,81	21	10961	25	9681	25	0,34	25	2,6	1	49,4	25	29,9	25	2,7	25	172
		2016	0,92	23	13310	25	11509	25	0,28	25	6,0	9	63,9	25	24,3	25	2,1	25	182
		2017	-0,11	3	16667	25	16836	25	0,28	25	6,8	8	61,8	25	28,2	25	2,5	25	161

Джерело: складено автором на основі власних розрахунків за даними [7-10].

Далі на основі бального оцінювання ключових показників і коефіцієнтів пропонуємо провести ранжування регіонів України за рівнем бюджетної безпеки з поділом на чотири групи:

- 0-50 балів – критично низький рівень;
- 51-100 балів – низький рівень;
- 101-150 балів – достатній рівень;
- 151-200 балів – високий рівень.

Відповідно до запропонованого підходу критично низький рівень бюджетної безпеки був у 2015 р. у Закарпатській, Тернопільській, Чернівецькій областях, у 2016 р. – у Тернопільській та Закарпатській, у 2017 р. – у Чернівецькій області. Для цих областей характерне від'ємне сальдо бюджету регіонів, висока частка отриманих трансфертів у бюджетних видатках регіону, значний обсяг трансфертів з держбюджету, що підкреслює суттєвий рівень дотаційності регіонів та їхню неспроможність забезпечувати фінансову збалансованість доходів і видатків.

Слід відзначити, що у 2015-2017 рр. 36-40% областей України характеризувалися низьким рівнем бюджетної безпеки, який був властивим у 2017 р. Тернопільській, Івано-Франківській, Луганській, Закарпатській, Херсонській, Хмельницькій, Рівненській, Житомирській, Чернігівській та Волинській областям. Бальна оцінка цих регіонів коливалася в діапазоні від 54 до 91 балів і засвідчила недостатність і низьку частку податкових надходжень до місцевого бюджету та високу частку дотацій та трансфертів у доходах місцевих бюджетів, що значною мірою зумовлено недостатнім розвитком економіки регіонів, потребою у її модернізації й більш активному впровадженню реформ фінансової децентралізації на засадах нарощування дохідної частини бюджету.

Позитивною тенденцією реформування й запровадження бюджетної децентралізації стало суттєве збільшення кількості регіонів із середнім рівнем бюджетної безпеки, частка яких зросла з 36% (7 областей) у 2015 р. до 44% (11 областей) у 2017 р. Такі регіони мають достатньо високий рівень самостійності у формуванні місцевих бюджетів завдяки акумулюванню значних обсягів місцевих податків і зборів, вагомій частці податкових надходжень у загальному бюджеті регіонів, оптимальному співвідношенню суми отриманих трансфертів і бюджетних видатків регіонів. До таких регіонів у 2017 р. віднесено Вінницьку, Донецьку, Миколаївську, Сумську, Черкаську, Кіровоградську, Харківську, Львівську, Одеську, Полтавську та Запорізьку області, бальна оцінка яких коливалася в діапазоні від 103 до 144 балів.

Беззаперечними регіонами-лідерами за рівнем бюджетної безпеки залишалися у 2017 р. м. Київ, Дніпропетровська та Київська області з оцінками від 161 до 179 балів. Негативною тенденцією у 2015-2017 рр. вважаємо скорочення таких регіонів з п'яти до трьох (рис. 1) і зниження бюджетної безпеки у Полтавській та Запорізькій областях. Це фінансово стійкі регіони не лише за рівнем надходжень до місцевих бюджетів, але й лідери за показниками доходів бюджету регіону на особу населення та бюджетних видатків на одну особу, що підтверджує високу бюджетоспроможність областей, значні фінансові можливості у реалізації місцевого самоврядування та соціально-економічного розвитку територій.

Отримані результати дозволяють зробити низку висновків щодо рівня бюджетної безпеки регіонів України в умовах проведення реформи бюджетної децентралізації. Зокрема, продовжує спостерігатися зростання загроз і небезпек у сфері бюджетної складової фінансової безпеки регіонів. Це зумовлено диспропорціями у формуванні місцевих бюджетів щодо надходжень та офіційних трансфертів з держбюджету. Негативною тенденцією останніх років вважаємо зростання кількості областей, які мають від'ємне значення показника «відношення сальдо бюджету регіону до ВРП», що підкреслює зростання дефіциту

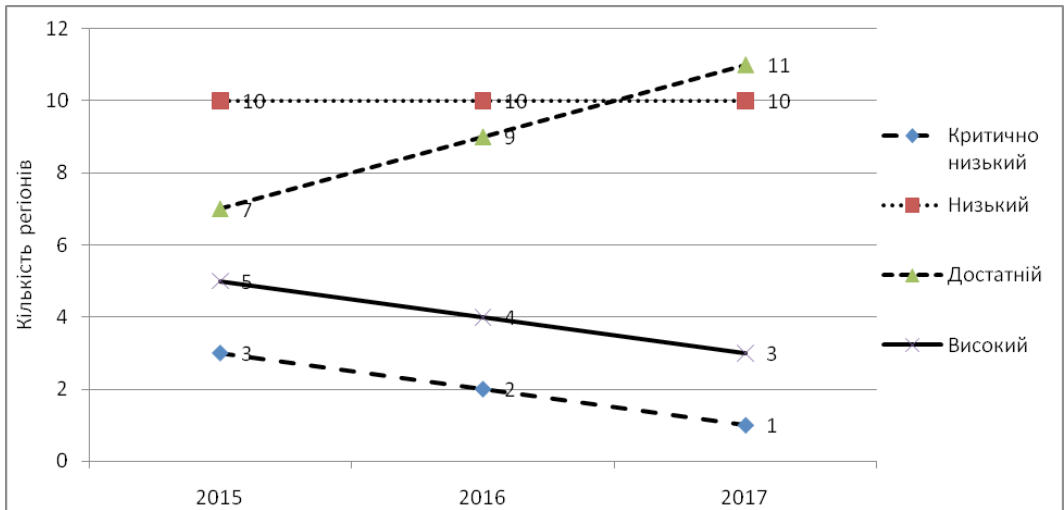

Рис. 1. Динаміка регіонів України за рівнями бюджетної безпеки у 2015-2017 рр.

Джерело: складено автором на основі власних розрахунків.

місцевих бюджетів і недостатність надходжень для покриття сформованої видаткової частини та ресурсів розвитку та ін.

Висновки. На основі запропонованого методичного інструментарію здійснено ранжування регіонів України за рівнями бюджетної безпеки з виокремленням критично низького, низького, середнього й високого рівнів. Проведені аналітичні розрахунки дозволили виокремити існуючі загрози й небезпеки, які суттєво знижують рівень фінансової безпеки в умовах здійснення бюджетної децентралізації. Запровадження змін у складі й структурі надходжень до місцевих бюджетів не забезпечило достатніх обсягів акумулювання фінансових ресурсів для реалізації проектів розвитку територій й нівелювання їх диференціації за показниками доходів і видатків бюджету регіону на особу населення. Спостерігаються нерівномірності за розмірами трансфертів у загальних доходах місцевих бюджетів і залежність територіальних громад від державного фінансування.

Подальшого розвитку потребують наукові дослідження з розроблення комплексної методики оцінювання економічної безпеки регіонів з констатацією фінансової, виробничої, інвестиційної, демографічної й соціальної її складових, що дозволить ідентифікувати ризики й загрози реалізації політики їхнього розвитку.

Список використаних джерел

1. Возняк Г. В. Оцінювання бюджетного забезпечення розвитку регіонів України на основі таксонометричного методу. *Регіональна економіка*. 2017. № 1. С. 46-52.
2. Ставнича М. М. Бюджетна безпека регіону в контексті ефективного соціально-економічного розвитку. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2012. № 1. С. 386-394.
3. Санникова І. Н., Приходько Е. А. Обеспечение финансовой безопасности региона как эффективный инструмент бюджетной политики. *Экономика. Профессия. Бизнес*. 2019. № 1(1). С. 48-55. DOI <https://doi.org/10.14258/201906>.
4. Ускова Т. В., Копасова С. С. Бюджетная безопасность региона в контексте устойчивого развития. *Проблемы развития территории*. 2008. № 4(44). С. 24-33.
5. Гладкова О. В., Свиначенко Т. І. Бюджетна безпека регіону як фактор його сталого соціально-економічного розвитку. *Бізнес Інформ*. 2018. № 9. С. 112-118.
6. Паздникова Н. П., Ковшаров А. А., Глазкова Н. Г. Оценка бюджетной безопасности региона в условиях стратегических преобразований. *Региональная экономика. Юг России*. 2019. Т. 7. № 1. С. 154-161. DOI <https://doi.org/10.15688/re.volsu.2019.1.14>.

7. *Бюджет України 2017*: стат. зб. К.: Міністерство фінансів України, 2018. 307 с.
8. *Регіони України*: стат. зб. К.: Державна служба статистики України, 2018. Ч. 2. 682 с.
9. *Державна казначейська служба України*: сайт. 2019. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua>
10. *Державна фіскальна служба України*: сайт. 2019. URL: <http://sfs.gov.ua>

References

1. Voznyak, H. V. (2017). Otsinyuvannya byudzhethnoho zabezpechennya rozvytku rehioniv Ukrainy na osnovi taksonometrychnoho metodu [Estimation of budget support for development of regions of Ukraine on the basis of taxonomic method]. *Rehional'na ekonomika – Regional Economy*, 1, 46-52. [in Ukrainian].
2. Stavnycha, M. M. (2012). Byudzhethna bezpeka rehionu v konteksti efektyvnoho social'no-ekonomichnoho rozvytku [Budgetary security of the region in the context of effective socio-economic development]. In *Zbirnyk naukovykh prats' Natsional'noho universytetu derzhavnoyi podatkovoyi sluzhby Ukrainy [Proceedings of the National University of State Tax Service of Ukraine]*: Vol. 1. (pp. 386-394). [in Ukrainian].
3. Sannikova, I. N., & Prikhodko, Ye. A. (2019). Obespecheniye finansovoy bezopasnosti regiona kak effektivnyy instrument byudzhethnoy politiki [Ensuring the financial security of the region as an effective tool of budget policy]. *Ekonomika. Profesiya. Biznes – Economics. Profession. Business*, 1(1), 48-55. DOI <https://doi.org/10.14258/201906>. [in Russian].
4. Uskova, T. V., & Kopasova, S. S. (2008). Byudzhethnaya bezopasnost' regiona v kontekste ustoychivogo razvitiya [Budgetary security of the region in the context of sustainable development]. *Problemy razvitiya territorii – Problems of territory's development*, 4(44), 24-33. [in Russian].
5. Hladkova, O. V., & Svyarenko, T. I. (2018). Byudzhethna bezpeka rehionu yak faktor yoho staloho sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku [Budgetary security of the region as a factor of its sustainable socio-economic development]. *Biznes Inform – Business Inform*, 9, 112-118. [in Ukrainian].
6. Pazdnikova, N. P., Kovsharov, A. A., & Glazkova, N. G. (2019). Otsenka byudzhethnoy bezopasnosti regiona v usloviyakh strategicheskikh preobrazovaniy [Assessment of the budgetary security of the region in the context of strategic transformations]. *Regional'naya ekonomika. Yug Rossii – Regional economy. South of Russia*, 2019, 7(1), 154-161. DOI <https://doi.org/10.15688/re.volsu.2019.1.14>. [in Russian].
7. *Byudzheth Ukrainy 2017 [Budget of Ukraine 2017]*: Statistical publication (2018). Kyiv: Ministry of Finance of Ukraine. [in Ukrainian].
8. *Rehiony Ukrainy [Regions of Ukraine]*: Statistical publication (2018). Kyiv: State Statistics Service of Ukraine. Part 2. [in Ukrainian].
9. *State Treasury Service of Ukraine*: Website (2019). Retrieved from <https://www.treasury.gov.ua/en>
10. *State Fiscal Service of Ukraine*: Website (2019). Retrieved from <http://sfs.gov.ua>

Tymchyshyn Yu. V. Ukrainian regions' budget security in the conditions of public administration decentralization.

The significance of regions' budget security as a component of financial self-sufficiency in the conditions of public administration decentralization is revealed. The definition content of «region's budget security» is defined from the standpoint of balance of local budgets in terms of revenues and expenditures, risk and threat assessment, sufficiency of financial support for the execution of functions and powers entrusted to local governments. The budgetary security of the region is proven to be a condition that ensures the balance of local budgets in terms of revenues and expenditures in current and strategic dimensions, which allows the local governments to fully fulfill their functions and powers, to neutralize the existing risks, threats and dangers. The author's approach to rating regions of Ukraine is outlined. It is carried out on the basis of such key indicators as balance of the regional budget in % to GRP, budget's revenues of the region per capita, budget expenditures per capita, ratio of the amount of received transfers to the sum of budget expenditures of the region in the consolidated state budget, the ratio of tax and non-tax revenues to the local budget, the share of tax revenues in the total budget of the region, the share of official transfers in the total local budget revenues, transfers from the state budget in % to GRP. This allows for determining of the level of budgetary security of territorial entities. The main methodological principles for the rating of regions are defined: the selection and evaluation of absolute indicators, the analysis of relative coefficients, the choice of integral indicators and the formation of rating estimates. The results of the analysis of the budgetary security of the regions revealed significant disparities in the formation of local budgets in terms of revenues and official transfers from the state budget and their significant budgetary differentiation. The uneven amount of transfers in total local budget revenues and the substantial dependence of territorial communities on public funding are emphasized.

Keywords: regional budget security, decentralization, rating, security level, local budgets.

Тимчишин Юлія Василівна – кандидат економічних наук, докторант відділу регіональної економічної політики ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України» (e-mail: juliatymchyshyn@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2285-677X>).

Tymchyshyn Yuliya Vasylyvna – Ph.D. (Econ.), Doctoral Postgraduate of the Department of regional economic policy of the Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine.

Надійшло 08.07.2019 р.